

KEREKES DÓRA Útlevél a lábasjóságnak - marhalevelek Dunakeszin

A magyar mezőgazdaságban a 15. századtól az állattenyésztése lett a főszerep, ennek jelentős ágazatává vált a marhatenyésztés és -kereskedelem. A következő évszázadokban az export iránya Nyugat- és Dél-Európa volt, ahol a magyar marhának („Ungarnochse”) komoly felvevő piaca alakult ki. Szerették a magyar szarvasmarhát nagyobb vágósúlya és minőségi húsa miatt, így a szürke színéről és magas árszintjéről ismert állatokat szívesen vásárolták fel Bécs, Nürnberg vagy Augsburg piacain. A középkor végétől kezdve, az oszmán uralom magyarországi évszázadain át, egészen a 18. század közepéig a magyar nemesség és parasztság legfőbb jövedelme a szarvasmarha-tenyésztésből és -kereskedelemből származott. Ezen mit sem változtatott az, hogy az időszak egy jelentős részében az ország három részre szakadt állapotban volt. A tenyésztés javarészt Erdélyben és az Alföldön zajlott, míg a királyi Magyarország területén áthaladva hajtották az állatokat a vásárra.

A parasztság jövedelmének 3/4-e származott a szarvasmarhákból, míg az ország összjövedelmét tekintve 1500 és 1700 között 50-60%-ot tett ki. Érdekes adat, hogy a 16-17. században a magyar területeken személyenként évi kb. 160 liter gabonát és 65 kg húst, míg Európa más részein (átlagban) 250 liter gabonát és 47,2 kg húst fogyasztottak.

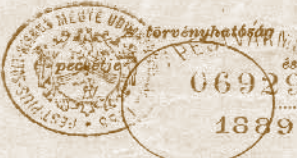
A kereskedelem magyarországi koordinátorai a tőzsérek voltak, akik változó mértékű haszonkulccsal dolgoztak, majd az 1770-es évektől 5-6 kereskedőtársaság bonyolította a forgalmat. A kereskedőlánc kétirányú volt: a marhák útja a tenyésztőktől a tőzsérekhez, innen az eladási hely húsigazgatóságához, majd a mézárosokhoz vezetett. A pénz útja visszafelé ugyanez volt, így a tenyésztők hosszabb idő elteltével jutottak csak bevételhez.

Az állatokat a tenyésztés helyéről lábon hajtották az európai piacokra. A hosszú, 3-400 km-es úton a legnagyobb teher a hajtók

számára a takarmányozás biztosítása volt, amit rendszerint az uradalmi készletekből oldottak meg. Az út során az állományban bekövetkező veszteség mintegy 1% körül mozgott. Később marharakodó állomásokat hoztak létre, ahol a Magyar Királyi Államvasutak szerelvényei szállították tovább az állatokat. 1897-ben Dunakeszin is volt ilyen állomáshely, és az itteni lakosok is foglalkoztak marhakereskedelemmel, amit az is bizonyít, hogy az újpesti Ladányi állatorvos panasszal élt Sipos József dunakeszi marhakereskedő (kupec) ellen, amelynek azonban Blaskó Károly bíró nem adott helyt.

Ahhoz, hogy ez a rendszer működőképes maradjon, nagyon fontos volt az állatok egészsége. Sem a tenyésztők, sem a hajtási útvonal települései nem engedhették meg maguknak, hogy az állatok megfertőződjenek valamely betegséggel, mert ez az anyagi tönkremenetelüket, szélsőséges esetben a piacuk elvezetését jelenthette. Ennek megfelelően már a középkortól kezdve a települések és a vármegyék igyekeztek a határaikat védeni a járványoktól, akár vásárok is elmaradtak járványügyi vészhelyzet következtében. A 18. században Mária Terézia már rendelkezik arról, hogy az állatok hajtásához a lábasjóságnak (szarvasmarha, ló, sertés) passzust, mai fogalommal élve: útlevelet kell adni. Az írást a községi bíró és/vagy a főjegyző adta ki a mindennapi közigazgatási ügyintézés keretében.

A dunakesziek lábasjóságai is rendelkeztek ilyen passzussal. A Révész István Helytörténeti Gyűjteményben két marhalevelet őrzünk, amelyek közül az egyik az Ipolyságból származik, a másik azonban Vörös András dunakeszi gazdáé volt, aki egy szőke szőrű ártány (ivartalanított) sertést kívánt Újpestre szállítani. Az 1889. december 7-én kiállított okiratot a község előljárójaként Acsay Kálmán írta alá. A hátoldalán feljegyezte azt is, hogy az állat „vészmentes helyről hajtatik Újpestre”.

069298

MARHALEVÉL.

Vieh-Pass. — Pasu-portu de vite.

1889 Pripustný list pre ľahvu. — Марвицки лист.

Jegyzőkönyvi szám — Protokolls-Bahf. *1889 Vörös András* Járás — Bírjék.
 Num. protocolului — Císlo zapisnice — Број записнице districtu — okres — okres.

A tulajdonos neve és lakhelye	Hajtó neve és lakhelye	Az állat (ok)		Az állat (ok) — Des Zhiere (der Zhiere)		Megnevezése azon helyen, hová az állat (ok) hajtatik
		Vita (ele) — Dobytku	Марне	Vita (ele) — Dobytku	Животные	
Name und Wohnort des Eigenthümers	Name und Wohnort des Fährers	darab-száma	faja (ló vagy szarvasmarha)	leírása	különös ismertető jelei	Benennung des Detés, nach welchem das Zhier (die Zhiere) getrieben wird (werben)
Numero si locuinta proprietariului	Numero si locuinta manatorului	Агzahl	Gattung (Pferd oder Hornvieh)	Beschreibung	besondere Kennzeichen	Anumirea acelui localitati, unde se mana vita (ele)
Meno a bydlo vlastnika	Meno a bydlo visko honca	numarul capetelor	сорт (cul sau vita sorintata)	Descrierea	semnele deosebite de recunoscere	Pomenovanie toho mesta, na ktoré sa ženie ten dobytok
Име и обиталиште власника	Име и обиталиште терачи	број	акелю? (koni alebo rožného statku?)	опис	zvláštne známky rozoznávacie	Наименовања онога места куда се марва тера
			посмина, (ков или рогата марва)		особити знаци	
<i>Vörös</i>	<i>András</i>	<i>Egy</i>	<i>szőke</i>	<i>szőke</i>	<i>szőke</i>	<i>Újpester</i>
<i>Dunakesz</i>	<i>Újpester</i>	<i>szőke</i>	<i>szőke</i>	<i>szőke</i>	<i>szőke</i>	<i>Újpester</i>